

RUZƏ İBİŞOVA

ƏBƏDİYYƏT NOTLARI

*Azərbaycanın xilaskarı, bütün sahələr kimi, musiqimizin də
inkişafında həlledici rolunu oynayan ümummilli liderimiz
Heydər Əliyevin əziz xatirəsinə ithaf edirəm.*

Bakı-2011

SEGAH İSLAM

şair Nəvvab onu «Xanəndələr məclisi»nə dəvət edir. Nəvvabın məclisində ilk dəfə, o, dövrün məşhur xanəndələrindən Məşhədi İsinə, Hacı Hüsünü, Mirzə Muxtarı, Keçtazlı Həşimi dinləmiş, onlardan dərs almışdır.

Gənc İslam Hacı Hüsüdən «Segah», Məşhədi İsidən «Mahur», Keçtazlı Həşimdən «Bayatı-Qacar», Mirzə Muxtardan «Rast» və sair muğamları öyrənmişdir.

Onun ilk müstəqil çıxışı tarzən Sadıqcanın oğlu Əsədullanın toyunda olmuşdur. Şair Nəvvab məclisdən icazə istəyərək xanəndənin «Segah» oxumasına razılıq alır. İslamın yarıqlı səslə, lirik tonda ifa etdiyi «Segah» məclis əhlinə, hətta, oradakı musiqiçiləri heyran qoyur. Çox keçir ki, İslam Abdullayev Azərbaycan bölgələrinə, İrana toy səfərlərinə dəvət alır.

XX əsr Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində «Segah» muğamını İslam Abdullayev kimi incə zövqlə oxuyan xanəndə olmamışdır. Seyid Şuşinski qeyd etmişdir ki, İslam olan

İslam Əbdül oğlu Abdullayev 1876-cı ildə Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. O, ilk təhsilini Şuşa şəhər məktəbində almışdır. Məktəb illərində İslamda musiqiyə coşğun həvəs yaranmışdır. Atası Əbdül kişi bunu hiss etsə də, oğluna musiqi təhsili vermək imkanı yox idi.

Bir təsadüf İslamı musiqi aləminə gətirib çıxardır. Gənc İslamın səssindən xəbər tutan

məclisdə Cabbar, Ələsgər, Keçəçi oğlu Məhəmməd və mən «Segah» oxumazdıq. Səssindəki qeyri-adi həzinlik, titrəyiş hesabına İslam Abdullayev sanki «Segah» özünü külsədirmişdi. Cabbar Qaryağdıoğlu dinləyicilərin ürəyindən bu muğam keçəndə, elə onların arasından gözləri ilə İslamı arayıb məclisin başına çağırır, qavalını ona verib oxumasını xahiş edərdi. Bu məsələni ifaçılar öz aralarında bir az da şişirtmişdilər. Məsələn, Qurban Pirimov zarafatlıya söyləyərdi ki, eşidəndə İslam gəlir, yazıq Cabbar özünü itirir.

Bir toyda Seyid Şuşinski bütün segahları oxusa da dinləyicilər başqa bir segahı, daha doğrusu, İslam Abdullayevin ifa tərzini ustad xanəndədən tələb etmişdilər. Əsil xalq sevgisi idi bu.

İslam Abdullayev gözəl xanəndə olmaqla yanaşı, həm də çox təvazükər bir insandır. Cabbarın, Seyidin təcrübəsinə, sənətinə böyük ehtiram göstərirdi. «Cabbarın «Segah»-ından sonra mənim oxumağımdan bir şey çıxma»-deyirdi...

İslamın «Segah», xüsusilə «Yetim Segah» nəinki Azərbaycan, hətta Şərqdə məşhur idi. Məhz onuna görə də, xalq onu «Segah İslam» adlandırmışdır. İslam Abdullayevin ifaçılıq sənətinə yüksək qiymət verən Bülbül yazmışdır: «İslam fars qəzəlləri oxumazdı. O, Azərbaycan şairlərinin qəzəllərini, Füzulini, Zakiri oxuyardı. İslam «Segah»-ı o qədər gözəl oxuyurdu ki, ona qulaq asdıqca adamın ürəyi titrəyirdi...»

İslam Abdullayevin «Segah»ı gənc xanəndələr üçün məktəb olmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, o zaman gənc xanəndələrdən Mahmud İmanqulu oğlu, Əsgər Qurbanov, Əbdürrəhman Fərəcov, Musa Şuşinski, Cəmil Məmmədov və başqaları «Segah» oxuyarkən, məhz İslam Abdullayevi təqlid etmişlər.

Azərbaycanda «Segah» muğamını daha çox sevirlər. Bir çox təsnif, mahnı və oyun havalarımız «Segah» muğamı üstündə qurulmuşdur. O, xalq arasında geniş yayılmış, bu gün də xanəndələr tərəfindən sevilə-sevilə oxunur.

İfaçı istedadlıdırsa, muğamın melodik xüsusiyyətlərini düzgün duyurssa, qəzəlin məzmununa dərin nüfuz edərsə, onun ifası da təbii və səmimi olur, qəlblərə hakim kəsilir. İslam Abdullayev bütün muğamları, xüsusilə minor ruhlu muğamları həddindən ar-

tıq gözəl ifa etmişdir.

«Segah» başqa muğamlara nisbətən dinləyicidə məhəbbət duyğuları aşılır. Bu muğam (xüsusilə, «Yetim Segah») son dərəcə yarıqlı, nisgilli və həzin səslə ifa olunmalıdır. Ona hər qəzəl yapışdır. «Segah»ın ifasında lirik, kədərli ifadələrlə dolu qəzəllərdən istifadə edilməlidir.

Muğam tariximizdə üç «Segah» növü məşhurdur: «Zabul Segah» və ya «Orta Segah», «Mirzə Hüseyn Segahı», «Yetim Segah» (bəzən «Xaric Segah» da deyirlər). İslam Abdullayev segahların üçünə də özünəməxsus ustalılıqla ifa etmişdir. Bir neçə formada, təkrarsız oxumuşdur. Onun ifa etdiyi segahları dinləyəndə, istər quruluş, istərsə xaraktercə bir-birinə bənz. məciyinə şahidi olur. İslam Abdullayev bu muğamı oxuyanda onun ifası üçün tələb olunan bütün xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirməyi bacarırdı.

Xanəndənin ifasını sevən xalq şairimiz Səməd Vurğun demişdir: «Mən İslama kamil oxuyan kimi baxıram. O, «Yetim Segah»ı elə oxuyur ki, bütün məclisi əlinə alır. İslamın yaxşı cəhəti odur ki, onun «Segah»larında Azərbaycan ruhu daha çoxdur».

İslam Abdullayevin ifa etdiyi «Bayatı-Kürd», «Kürdü-Şahnaz», «Bayatı-Qacar», «Şüştər», «Mahur-Hindi», «Şikəsteyi-Fars», «Çalpapaq», «Süsən sünbül», «Axşam oldu», «Yeri, dam üstə yeri», «Hər nə oldu, mənə oldu» və başqa muğam, təsnif və el mahnıları da xanəndə tərəfindən son dərəcə orijinal, lirik tonla xalqımıza çatdırılmışdır.

İstedadlı xanəndə İslam Abdullayev Şuşa və Ağdam musiqi məktəblərində muğamdan dərs deyərək, Mahmud İmanqulu oğlu, Xan Şuşinski, Qənbər Zülalov, Sahib Şükürov, İldırım Həsənov, Yaqub Məmmədov və başqa xanəndələrin yetişməsində mühüm rol oynamışdır.

Azərbaycanın Əməkdar artisti İslam Abdullayev 1964-cü ildə vəfat etmişdir.

Onun yaratdığı «Segah» məktəbi bu gün də yaşayır. Dəst-xətti gənc xanəndələrin püxtələşməsində bir örnekdir.